

У НОВОМЕ САДУ У УТОРАК 9. ЈАНУАРА 1896.

ГОД. XXI.

ПОЗОРНИЦА

БРОЈ 5.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

Излази за време бављења позоришне дружине у Н. Саду свака сутринја представе, иначе сваког месеца по један пут на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 новчића месечно. —

ПОЗОРНИЦА КАО МОРАЛНА УСТАНОВА.

(Наставак.)

Али делокругт позорнице пде још даље. Још и тамо, где релатира и закони држе да је испод њихова достојанства, да прате људске осећаје и тамо још она ради за наше образовање. Срећу друштвену муту исто толико лудост колико и порок и злочин. Искуство нас учи, да откако је света и века у ткању човечијих ствари често највећи терети висе о најмањим и најтањим кончнинама, па кад ми делање пратимо натраг до извора му, пре ћемо се десет пута морати насмејати, него што ћемо се једанпут ужаснути. Што сам старпји тиме бива мој списак злковаца сваким даном све то крађи, али списак луда и будала све пунији и дужи. Ако сва морална кривица једнога појаса из једног и истог извора извире, ако су све оне страховите крајности од порока, којима је никада жигосан био, само вине ступњи својства једног, на које се најпосле ми свикилици једнодушно смешкамо и милујемо их: к'о заптво не би природи и код другог појаса тим истим путем иша? Ја знам само једну тајну, која је у стању да човека од неваљалства сачува, а та је — сачувај му срце од слабости.

Велики део тога дејства можемо од позорнице очекивати. Она пружа великој множини будала огледало, да се у њему виде, она их застићује спасоносним исмевањем у хиљаду разних нам облика. Што је преће постизавала тиме, што нас је ганула и заплашила, то чини сада овде (можда брже и ситурније) шалом и сатијром. Кад бисмо нешто хтели да оценимо шаљиву лиру и трагедију по постигнутом дејству, можда би искуство првој предност досудило. Исмевање и презирање жешће ране понос човеков, него што зглушавање савест му кињи и мучи. Наш кукавичлук скрива се пред страним, али нас баш тај кукавичлук предаје жаоци сатире. За-

кон и савест чувају нас често од злочина и порока — за осећање, да смо смешни треба нам неко особито, финије чуло, које никаде тако не развијамо као пред позорницом. Можда ћемо и допустити, да нам пријатељ напада на морал, на срце, али муке ће нас стати, да му и једно једини немевање само оправдимо. Наша преступи подносе надзорника и судију, а наше слабости нерадо имају сведока. Једина позорница може исмевати наше слабости, јер она иштиди нашу осетљивост, она не ће да каже, који је то луда, кога се то тиче. И не поцрвенимо, а видимо како нам маска пада из огледала и захвални смо у потаји за тако благо поступање.

Али са њезиним великим делокругом не ћемо бити још дуго готови. Позорница је више него икоја друга јавна установа у држави школа за практичну мудрост, кажијут у грађанској животу, сигуран кључ најтањијим ходницима човечије душе. Допуштам, да самољубље и огулалост савести могу често њено најбоље дејство да униште, могу да се још хиљаду порока пред њезиним огледalom дрско одрже, могу хиљаду добрих чуствава да се безуспешно одбију од ладних срдаца у гледалаца — и ја сам сам тог мишљења, да Молијеров Харпагон можда није досада ни једног кајишара поправио, да је самоубица Беверлеј мало своје братије од коцкања одвратио, да несрећна историја о разбојницима Карла Мора не ће друмове много спурнијима начинити — али све кад бисмо то велико дејство позорнице ограничили, кад бисмо хтели толико неправедни да будемо, па да узмемо као да га са свим и нема — колико још много, много преостаје још од њезина уплива? Ако она множину порока баш нити таманц, нити умаљује, зар нас она није упознала с њима? — Са тим грешницима, са тим будалама ми

морамо да живимо. Морамо се или уклонити њима с пута, или се с њима сусретати, морамо их поткопавати или им подлегати. Али нас сад већ више не изненађују, ми смо спремни да им дочекамо нападаје. Позорница нам је проказала тајну, како ћемо их изнаћи и како ћемо их безопасним учинити. Она је лукавом претваралу скинула навучену образину, она је открила мрежу, у коју нас лукавство и сплетка уплемоти. Превару и притворство је извукла из кривуда-

вих лавирината и на светлост изнела њихово страшно лице. Може бити, да се који блудник не ће застрашити од Сирене на умору, можда све слике, кажњена завођења не ће његову жар разхладити, па можда је и лукава представљачица озбиљно себи предузела, да то дејство осујети — дosta је среће, да безазлена невиност сада познаје замке, које је чекају, а позорница да ју је научила, да не верује његовим заклетвама и да стрепи од његова обожавања.

(Настави се.)

НЕШТО О НАШОЈ УМЕТНОСТИ.

(Свршетак).

Свакоме народу и у свако доба потребни су, дакле, чланови крепкога духа, људи, који су у стању савлађивати страсти своје за љубав општег мира и благостања, али маленим и политичким разједињењима то је у толико већма потребније. Без великих жртава појединца општи се идеали не реалишу никад. Колико ова истина важи за све народе и за сва времена у опште, у толико више за нас Србе. Ко ће од обичних смртних грађана да створи грађане Катоне, а од малобројних наших чета непобедиву јелтинску армаду? Без сумње правац и дух валистања нашег.

Ми не ћемо, да напомињемо она питања, која су релативно, према нашој снази велика; ми ћемо само с болом у душама да констатујемо један факат, а тај је: да за последњих година у нашем јавном животу почине наступати прилична анархија у погледу друштвеног морала. Сви ауторитети народни и државни, бачени су у прашину; служба народу своме свела се на обичне фазе, а врлине грађанске прогањају се као какво зло. У време, кад ваља за своје личне интересе и прохтеве највећма да се жртвујемо на жртвенику општих интереса, ми чинимо по готову обратно.

Тако је! Ми можда имамо релативно и добрих државника, научара, војсковођа, књи-

жеvника; ми имамо и довољно учених људи; али колико имамо људи крепкога карактера?

Личности, које посвете свој живот васпитају свога народа, путем лепих вештина, заслужују, као и остали учитељи његови, свако признање и захвалност, тим више, што је живот њихов најчешће проткан најдржљим патњама и невољама. И код великих и модерних народа начин њихова живота није регулисан тако, како би они, односно њихове породице биле колико условљава и сам начин, којим они служе општем добру, али код малених и спромалих народа, као ми што смо, то је још горе. Сама установа овога друштва најбољи је доказ за ово. Ко се од нас не сећа покојних глумача наших, који су нас читава два покољења одушевљавали игром својом, износећи нам јунаке, који су у стојичкоме одрицању тражили задовољства себи. Али они су умрли, и потомци њихова, као и деца још многих свештеника друштвенога морала, остављена, очекују наше помоћи.

Прилике захтевају од нас много жртава и дosta самопрегоревања. Нужно је одржати у снази све оне установе и сва предузећа, које добру воде. Тиме се улива храброст у срца бораца и буди се племенита сујета за славом!

ИСТИКИ.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(Златан мајдан. Комедија из јавног живота у три чина, написао дон Томас Родрихујес Руби,

са шпанског превео Хајм Давичо.)

Не знам ко је то тако хтео, да ли случај или управа, дosta то, да је и друга новина ове

сезоне — да останем код дра Батута — заграбљена из шпањолског врта. И прва и друга дошли су до нас амо преко Београда но у Београд су канда дошли свака друкчије. За „Галеота“ смо чули да га је превео неки М. Миљковић но нисмо чули одакле, код „Златног мајдана“ пак изреком нам се каже да је са шпанског, дакле са оригинална преведен. Но то најпосле није толико важно, шта више може са свим и отпости испред куд и камо важнијег питања о вредности, пе но душе апсолутној, но релативној или још боље да се изразим, с нашом управом у претходној јој препоруци у 2 броју „Браника“ о. г., актуалној вредности тих дела овде у нас. Ако је „Галеота“, нарочито завршетком својим, донекле управо несхватљив за нас те мора изазвати окорну опозицију наших принципа о дужностима и моралу, то је „Златни мајдан“ не само донекле неразумљив те и чудан него баш отњуд беспредметан за српске гледаоце и слушаоце с ове стране Саве и Дунава. Карикатура дипломатског штреберства или, што рекла наша управа, сатира на њу може, ја држим, непосредно утецати само онде, где је то, што се њом исмеја и шиба, некако конкретно, нешто што човек има пред очима, а тек ми овде нисмо у таквим приликама и ја запста не знам, ко је у реченој препоруци мишљен под „наши политичари“ и какве су то те „напе неприлике“. Боже сачувай да бих рекао, е ми овде у опште немамо неприлика, али то тек нису те неприлике, које шпански „бољи млађи писац“ жигоши у свом „Златном мајдану“; међу нама овде — мислим stricte нас Србе — тек не може бити говора о „политичким трзавицама, које доводе народ и земљу до ивице пропasti“. Оно остало пак, што је мање више опште и што би могло заинтересовати гледаоце свакога рода и рувета, тако је неизнатно у „Златном мајдану“, тако подређено главному мотиву, да једва промаља главу. Није дакле чудо, што „Златни мајдан“ не може скоро ни за часак да забави гледаоце, који у овој или оној — признајем: јасно и фино и са доста хумора истакнутој — појенти не могу да створе себи алузије на своје прилике. Сећам се веома добро, ма да је прошло од тога времена већ две десетине година, како је Сардуов „Rabagas“ у Београду изазвао сензацију, ма и у опозитивном смислу. А „Златни мајдан“ као да је копија Сардуовој сатири. По том закључујем, да је и „Златни мајдан“ изазвао, можда баш не сензацију но свакако интересовање те и допадање у Београду. Но што је у Београду забавно и занимљиво, не мора бити у Новом Саду и Хајм Давичо, кад се латио да преведе „Златни мајдан“, за цело је на оку имао само позорницу краљевског српског позоришта београдског. Но осим тога и тај шпањолски „бољи млађи писац“ — који је, мимогред буди речено, ванредно галантан, јер у списку лица даје првенство дамама

— мало сувише претпоставља и у гледалаца дипломатске оштроумности и праксе, кад тако вратоломно скаче с развојем дипломатске акције адвоката дон-Јасинта и честите му компаније. Стари часни Аристотеле дао би му колајну за заслуге, што је једном од његова три јединства умео толико да прибави важности, но ми, који смо се родили већ по што је Шекспир начинио *tabula rasa* са јединствима, тешко можемо да схватимо, да један дан „сувремене парламентарне ере“ може да почини толика чуда, колика нам коће да натури тај шпањолски „бољи млађи писац“ заједно са својим ванредним адвокатима, „достојанственим“ песничима по занату, нешто и преко мере пустоловним војницима (шаржа нам се не каже), плитким инжењерима и изгладнелим „медицинарима“. Ако је и карикатура, не мора бити оно, где човек одмах слегне раменима, јер „опажа намеру и озловоли се“. Ја сам дуго — некако чак до краја другог чина — био у сумњи кога да кривим са те несносне раз- и наметљивости. Учинило ми се најпре да приказивачи носе грех на души, да тобоже појентују сувише драстично, али што се већма улазило у саму ствар, све сам се већма уверавао, да је једино тај шпањолски „бољи млађи писац“ крив свему и да је управо несносан, што приморава приказиваче, да претерују. Волео бих ја видети тога глумца, који би се могао тако неугодно размахнути, кад му писац, па мато сад био и шпањолски „бољи млађи“, не би метнуо у уста оне, ако тако смем рећи, политичко-моралне, или управо неморалне гаскоњаде.

Кад би управа не друго него баш забранила нашим глумцима, да даље рију и копају по том шпањолском „Златном мајдану“, не би било отуд викакве штете, до те једине, да Добриновић не би имао више маха похвасти се тако јединствено створеном шаржом, као што је његов „ђенерао дон Адам, гроф Алмадрава“. Но како Добриновић има и ван тога доста прилике да покаже шта само он уме, могла би управа без и најмање гриже савести систирати даље ровење и копање по шпањолском „Златном мајдану.“

Г.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(Недељни ред представа.)

У четвртак 11. (23.) јануара: „Досадан свет“. Шаљива игра у 3 чина, написао Е. Пајрон, с француског превео М. Р. Поповић.

У суботу 13. (25.) јануара: „За круну“. Драма у 5 чинова, написао Франсоа Копе, с француског превео Д. Ђокић.

У уторак 16. (28.) јануара први пут: „Булинарови“. Комедија — водвиљ у 3 чина, написали Морис Ордон, Албен Валабрег и Ариј Керул, превела с француског Станка Ђ. Глишићева.

Издaje управа срп. нар. позоришта.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТВО

10. Представа. У ДУНЂЕРСКОВОМ ПОЗОРИШТВУ. У претплати 3.

У Новоме Саду, у уторак 9. (21) јануара 1896.

ПРВИ ПУТ:

ЖЕНСКА ВЛАДА.

Са 100 дуката награђена шаљива игра у 3 чина написао Е. Спиглитет, посрбио Ђубомпр Лотић.

Редитељ: Добриновић

ОСОБЕ:

Стојан Пејић економ	— — —	Васиљевић.		Кумрија, Лукчићева	—	Миловановићка.
Јелена, жена му	— — —	С. Бакаловићка.		Чубра, Пејићева	—	Д. Туцаковићева
Панта Лукић, брат Јеленић	—	Спасић.		Кувар	— — —	Илић.
Савка, жена му	— — —	З. Ђуришићева.		Коњушар	—	Иваштанић.
Перса Надићка, млада удовица	—	Ј. Весићева.		Слуга	— — —	Бајин.
Макса Јовић	— — — —	Тодосић.		Први гост	— — — —	Душановић.
				Други гост	— — — —	Поповић.

У четвртак 11. (23.) јануара: „Досадан свет“. Шаљиви игри у 3 чина, написао Е. Пајрон,
с француског превео М. Р. Поповић.

Умољавају се лепо све поитоване госпође и госпођице, да би изволели без шемира седити на
својим седиштима у паркету и партеру.

Улазнице могу се добити у књижари браће М. Поповића од 9—12 пре подне, од 3—5 сахата
после подне у позоришту и после на каси.

Почетак тачно у 7, свршетак у $9\frac{1}{2}$ сахата.